

**CHET TILI O‘QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA PROFESSIONAL
HAMJAMIYATLARDAN SAMARALI FOYDALANISH.**

**THE EFFECTIVE INTEGRATION OF PROFESSIONAL COMMUNITIES INTO
THE TRAINING OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS.**

**ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
СООБЩЕСТВ В ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ**

Oxunova Dilnoza Qaxxorjonovna

Farg‘ona davlat universiteti

Pedagogika kafedrası o‘qituvchisi p.f.b.f.d PhD

oxunova2302@gmail.com

tel: +998901602032

G‘ofurova Madinabonu Ermatjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti Pedagogika nazariyasi va tarixi

1-kurs magistranti

madinabonukhodjimatoval@gmail.com

+998970317278

Annotatsiya: *chet tili o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda professional hamjamiyatlarning (Professional Learning Communities, PLC) ahamiyatini o‘rganadi. PLClar o‘qituvchilarga bilim almashish, tajriba orttirish, kasbiy rivojlanish va innovatsion pedagogik yondashuvlarni sinash imkonini beradi. Shuningdek, ular lingvistik, kommunikativ, axborot-kommunikatsion va madaniyatlararo ko‘nikmalarni rivojlantirishga, hamkorlik va refleksiya orqali professional malaka oshirishga yordam beradi. Maqola PLCning bo‘lajak chet tili o‘qituvchilarini raqobatbardosh va muvaffaqiyatli mutaxassisga aylantirishdagi roli haqida xulosalar beradi.*

Kalit so‘zlar: *chet tili o‘qituvchisi, professional kompetensiya, professional hamjamiyatlar, PLC, pedagogik rivojlanish, madaniyatlararo kompetensiya.*

Abstract: *Examines the importance of professional learning communities (PLC) in monitoring the professional competence of foreign language teachers. PLCs allow teachers to share knowledge, gain experience, and test professional and innovative pedagogies, the disease helps them to develop linguistic, communicative, information-communicative and intercultural development, professional medical competence through cooperation and*

reflection. The article provides guidance on the role of LC in the management and quality improvement of prospective foreign language teachers.

Keywords: foreign language teacher, professional competence, professional communities, PLC, pedagogical development, intercultural competence.

Аннотация: Рассмотрено значение профессиональных обучающих сообществ (ПЛК) в мониторинге профессиональной компетентности преподавателей иностранного языка. ПЛЦ позволяют педагогам обмениваться знаниями, приобретать опыт, апробировать профессиональные и инновационные педагогические подходы, заблуждение помогает им развивать языковое, коммуникативное, информационно-коммуникативное и межкультурное развитие, профессиональную медицинскую компетентность посредством сотрудничества и рефлексии. В статье представлены рекомендации о роли LC в управлении и повышении качества работы будущих учителей иностранного языка.

Ключевые слова: учитель иностранного языка, профессиональная компетентность, профессиональные сообщества, ПЛЦ, педагогическое развитие, межкультурная компетентность.

Bugungi globallashuv va ta'lim tizimining jadal rivojlanishi sharoitida chet tili o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasiga qo'yiladigan talablar tobora murakkablashib bormoqda. Endilikda o'qituvchi faqatgina lingvistik bilim va grammatik qoidalarni yetkazuvchi mutaxassis emas, balki kommunikativ, madaniyatlararo, axborot-kommunikatsion va reflektiv ko'nikmalarga ega bo'lgan, doimiy ravishda o'z ustida ishlaydigan pedagog shaxs sifatida namoyon bo'lishi lozim. Shu bois, bo'lajak chet tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini samarali shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida professional hamjamiyatlar (Professional Learning Communities, Communities of Practice) muhim pedagogik mexanizm sifatida e'tirof etilmoqda. Bunday hamjamiyatlar o'qituvchilarga o'zaro hamkorlik qilish, tajriba almashish, innovatsion metodlarni sinovdan o'tkazish va refleksiya jarayonlarini amalga oshirish imkonini beradi. Ayniqsa, chet tili o'qituvchilari uchun professional hamjamiyatlar til muhitini yaratish, kommunikativ malakalarni rivojlantirish hamda madaniyatlararo kompetensiyani mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim amaliyotida kuzatilayotgan ayrim muammolar, jumladan, o'qituvchilarning bir xil darajadagi sinflarga uzoq yillar dars berib qolishi, kasbiy rutinga tushib qolish, maqsadli tilni yetarli darajada qo'llamaslik va yashirin raqobat muhiti mavjudligi professional

o'sishni cheklab qo'yimoqda. Bu holatlar bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida hamjamiyatga asoslangan o'rganish modelini joriy etish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Chet tili o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi nafaqat nazariy bilim va ko'nikmalarni, balki kommunikativ, madaniyatlararo va ijodiy ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi. Shu kompetensiyani shakllantirish jarayonida professional hamjamiyatlar (Professional Learning Communities, PLC) muhim vosita sifatida qaraladi. Ular o'qituvchilarga bilim almashish, tajriba orttirish va kasbiy rivojlanish imkonini beradi, shuningdek, o'z-o'zini baholash va refleksiya jarayonlarini rag'batlantiradi. Professional hamjamiyatlar o'zining asosiy xususiyatlari bilan ajralib turadi. Birinchidan, hamkorlik va tajriba almashish imkoniyatini yaratadi; o'qituvchilar yangi pedagogik metod va yondashuvlarni birgalikda ishlab chiqadi va amalda qo'llashni o'rganadi. Ikkinchidan, kasbiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydi, doimiy malaka oshirish va yangi bilimlarni egallashga yordam beradi. Uchinchidan, refleksiya va o'z-o'zini baholash imkoniyatini taqdim etadi; o'qituvchilar o'z faoliyatini tahlil qiladi, kamchiliklarini aniqlaydi va yechimlar ishlab chiqadi. To'rtinchidan, innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali yangi pedagogik texnologiyalarni sinab ko'rish imkonini beradi (Vygotsky, 1978; Hord, 1997). Chet tili o'qituvchilari uchun professional hamjamiyatlarning ahamiyati alohida katta. Til o'qitish jarayoni nafaqat grammatik qoidalar va lug'atni o'rgatish, balki kommunikativ ko'nikmalar, madaniyatlararo muloqot va tilni amaliy qo'llashni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli hamjamiyatlar bo'lajak o'qituvchilarni bu ko'nikmalar bilan tanishtirish, ularni nazariy bilimdan amaliyotga olib o'tishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Hamjamiyat a'zolari o'zaro muloqot, tajriba almashish va o'z-o'zini rivojlantirish orqali professional kompetensiyani shakllantiradilar, pedagogik jarayonda yuzaga keladigan muammolarni birgalikda hal qiladilar. Bo'lajak chet tili o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasi bir nechta asosiy komponentlardan iborat. Ular lingvistik va kommunikativ kompetensiyani, axborot-kommunikatsion ko'nikmalarni, madaniyatlararo kompetensiyani va kritik fikrlash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Professional hamjamiyatlar bu komponentlarni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ular o'quv materiallarini tahlil qilish, dars rejalari va topshiriqlarni birgalikda ishlab chiqish orqali o'qituvchilarning lingvistik va kommunikativ ko'nikmalarini chuqurlashtiradi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni, masalan, interaktiv dasturlar va onlayn platformalarni qo'llash orqali axborot-kommunikatsion ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Professional hamjamiyatlarda bo'lajak o'qituvchilar turli madaniyatlar bilan ishlash, xalqaro hamjamiyatlar bilan tajriba almashish imkoniga ega bo'ladilar. Bu esa ularning madaniyatlararo kompetensiyasini shakllantiradi va talabalarga madaniyatlararo muloqotni o'rgatishga tayyorlaydi. Shu bilan birga, hamjamiyat a'zolari dars jarayonida yuzaga keladigan pedagogik muammolarni birgalikda tahlil qiladi, yechimlar ishlab chiqadi va

innovatsion usullarni sinaydi. Natijada, professional hamjamiyat bo'lajak o'qituvchilarga nafaqat nazariy bilimlarni o'rgatadi, balki amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi, ijodiy va hamkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi, ularni kelajakdagi ish faoliyatida muvaffaqiyatli va raqobatbardosh mutaxassisga aylantiradi (Dmitrenko et al., 2020; DuFour & Eaker, 1998). Qulay ta'lim muhitining mazmun-mohiyati, avvalo, chet tili o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasida o'z aksini topadi. Bunday kompetensiya - bu shunchaki bilim va ko'nikmalar yig'indisi emas, balki o'qituvchining ichki dunyosi, uning fikrlash tarzi va kasbga bo'lgan munosabatidir. U kommunikativ, axborot, lingvistik va ijtimoiy kompetensiyalarni o'zida mujassam etib, o'z-o'zini rivojlantirish va o'qitish, ijod qilish, maqsadli tilda bemalol muloqot qilishga bo'lgan ehtiyoj va istak bilan chambarchas bog'liqdir. O'qituvchi til birliklarining to'g'ri shakllarini tanlay oladi, ta'limiy jarayonlarni tashkil etishda vaziyatga mos odob va madaniyatni namoyon qila oladi. Kasbiy jihatdan yetuk o'qituvchi har qanday vaziyatda chet tilida shaxslararo hamda madaniyatlararo muloqot olib borishga tayyor turadi. Ana shu sifat va ko'nikmalar esa uni mehnat bozorida haqiqatan ham ajralib turadigan, raqobatbardosh mutaxassisga aylantiradi. Ushbu tadqiqot davomida biz qulay ta'lim muhitini yaratish uchun zarur bo'lgan bir qator omillarni aniqladik. Bu omillar o'z tabiatiga ko'ra ham rag'batlantiruvchi, ham rivojlantiruvchi kuchga ega. Birinchi va eng muhim omil - bu motivatsion ta'lim muhitini shakllantirishdir. Talabada ichki motivatsiya mavjud bo'lsa, u o'quv materiallarini zavq bilan o'zlashtiradi, dars jarayonini ongli ravishda rejalashtiradi, tahlil qiladi va o'qituvchi hamda guruhdoshlar bilan hamkorlikda ishlashdan mamnun bo'ladi. Bunday talaba ta'lim jarayonini boyitishga intiladi, yangi usullarni sinab ko'rishga tayyor bo'ladi, turli baholash turlarida faol qatnashadi va o'z xatolaridan qo'rqmaydi - aksincha, ulardan o'sish uchun imkon sifatida foydalanadi. Demak, qulay o'quv muhiti - bu talabaning ijobiy motivatsiyasi uchun eng kuchli poydevor.

Talabalarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshirish esa ularni doimiy izlanish sari chorlaydi: murakkab, biroq bajarilishi mumkin bo'lgan topshiriqlar, yangi ma'lumotni avval o'zlashtirilgan bilimlar bilan bog'lash, nazorat va muntazam fikr-mulohaza berish - bularning barchasi o'quv jarayonini jonlantiradi. Eng muhimi, bu jarayon bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini mustahkamlaydi: ular topshiriqni qanday yaratish, uni moslashtirish va tekshirish jarayonlarini amalda ko'ra boshlaydilar (Dmitrenko va boshq., 2020). Ta'lim nazariyotchisi Etienne Wenger (1998) har bir insonni ijtimoiy mavjudot sifatida tasvirlagan va bu holatni o'rganish jarayonining muhim jihati deb hisoblagan. Ushbu nazariyaga ko'ra, bilish - bu faqat bilim olish emas, balki ijtimoiy hamjamiyatlarda (COPs) faol ishtirok etish, dunyo bilan o'zaro aloqada bo'lish va shu hamjamiyatlar bilan bog'liq o'z identifikatsiyasini shakllantirish jarayonidir. Lave va

Wenger (1991) "legitimate peripheral participation" tushunchasini ijtimoiy-madaniy amaliyotlarda to'laqonli ishtirokchiga aylanish jarayoni sifatida ta'riflagan. Ularning fikricha, "o'rganish - ijtimoiy amaliyotning ajralmas va ajralib bo'lmaydigan jihati" bo'lib, bu hamjamiyat tilida muloqot qilish va uning amaliyotlariga muvofiq harakat qilish qobiliyatini talab qiladi. Shuningdek, ular ta'kidlashicha, COPning ijtimoiy tuzilishi, hokimiyat munosabatlari va uning qonuniylik shartlari o'rganish imkoniyatlarini belgilaydi (ya'ni legitim periferik ishtirokni shakllantiradi). Shunday qilib, shaxs uchun o'rganish - bu "o'z hamjamiyatlarining amaliyotida ishtirok etish va ularga hissa qo'shish" jarayoni. Hamjamiyat uchun esa o'rganish - bu "o'z amaliyotini takomillashtirish va yangi a'zolar avlodini tayyorlash" jarayoni hisoblanadi. Aynan shu nuqtai nazardan, chet tili va ikkinchi til o'qituvchilari uchun COPLar yaratish - bu kelajakdagi o'qituvchilarni tayyorlashning samarali vositasi bo'lib, Wenger va uning hamkasblari va'da qilganidek, o'rganish jarayonini ham birga olib borish imkonini beradi.

Afsuski, bunday o'zgaruvchan dinamika juda murakkab edi. Men tashrif buyurgan maktablarda ham shunga guvoh bo'ldim. Masalan, ko'plab ona tili o'qituvchilari pastki bosqichdagi sinflarga dars berishdan mamnun edi, biroq aynan o'sha ona tili o'qituvchisi muntazam ravishda yuqori darajadagi sinflarga ham dars berishga majbur bo'lardi. Bir nechta ona tili bo'lmagan (non-native) o'qituvchilar esa shunday muammolarni tilga oldi: "Hech kim to'rtinchi sinfga ispan tilini o'qitishni xohlamagani uchun bu dars menga qoladi. Hammaning o'ziga mos darajasi bor va ular bundan mamnun. Bu juda ko'p ish talab qiladi. Menda esa o'rganishga bo'lgan ishtiyoq bor, men yanada ko'proq bilishni xohlayman. Agar nimadir bilmasam, bu meni juda bezovta qiladi. O'ylaymanki, agar ispan tilini o'qitishga to'g'ri kelganida, men aqldan ozgan bo'lardim." Va doim 1 va 2-sinflar! (Lori, personal communication, May 15, 2007)" Faqat pastki darajadagi sinflarga yil sayin dars berish o'qituvchilarga ish joyida xavfsizlik hissi berishi mumkin, biroq bu ularning maqsadli til ko'nikmalarida, ayniqsa og'zaki nutq malakasida to'siq yaratadi. Bir o'qituvchi quyidagicha fikr bildirdi: "Har yili imkon qadar ko'proq narsani o'rganishga harakat qilishingiz kerak va menimcha, ba'zi o'qituvchilar Ispan tili 1 va 2 kurslaridagi rutinga tushib qoladi, vaqt o'tadi, va ular hech narsani rivojlantirmaydi. Bir marta dars beruvchi lavozimiga kirib qolganingizdan keyin ish xavfsiz bo'ladi va hech kim sizni shunday narsalar bo'yicha baholamaydi, shuning uchun ba'zi o'qituvchilar uchun ish bor, va bu muhim emasdek tuyuladi. Bu faqat shuni eslatadi: rivojlanish uchun har kuni biror narsa qilishingiz kerak. Ba'zi o'qituvchilar esa, afsuski, professionga motivatsiyasiz kiradi, o'z-o'zini rivojlantirishga intilmaydi, faqat majbur bo'lsa harakat qiladi. (Sarah, personal communication, March 8, 2007). Shu xavotirli belgilarga qaramay, intervyu va kuzatuv ma'lumotlari shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilar orasida maqsadli tilni qo'llash kam uchraydi.

Bir nechta o'qituvchilar COPlarida tilni erkin ishlatishni to'sib qo'yayotgan yashirin raqobat haqida so'zlab berdi, chunki ular hamkasblari ularning til malakasini baholashini his qilmasliklarini xohlashadi. Bir o'qituvchi shunday izoh berdi: "Hozirgi kunda mening maktabimda oltita ispan tili o'qituvchisi bor, jumladan men ham. Men his qilamanki, chet tilida kim ko'proq biladi, kim yaxshiroq gapiradi, kim yaxshiroq o'qituvchi - degan yashirin raqobat mavjud. Bu muhit bir-birimizdan o'rganish va bir-birimizni rivojlantirishga yordam beradigan muhit emas. Men kelajakda bu o'zgarishini istardim. Biz birgalikda ko'proq ishlashimiz va hamkorlikda ispan tilida gaplashishimiz/yozishimizni istardim, chunki bu hammani rivojlantirishga yordam beradi va hamma uchun foydali bo'ladi. (Cheryl, personal communication, February 12, 2007)

Xulosa qilib aytganda, chet tili o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi ko'p qirrali va uzluksiz rivojlanishni talab qiluvchi jarayon bo'lib, u faqat individual bilim va ko'nikmalar bilan cheklanib qolmaydi. Ushbu kompetensiyani shakllantirishda professional hamjamiyatlar muhim pedagogik resurs sifatida namoyon bo'ladi. Ular o'qituvchilarga nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish, refleksiya qilish, o'z faoliyatini tahlil etish va kasbiy muammolarga jamoaviy yechim topish imkonini beradi. Tadqiqot davomida professional hamjamiyatlar bo'lajak chet tili o'qituvchilarining lingvistik, kommunikativ, axborot-kommunikatsion va madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Hamjamiyat doirasida olib boriladigan hamkorlik faoliyati o'qituvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi, kasbiy motivatsiyasini oshiradi hamda ularni doimiy o'z-o'zini rivojlantirishga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dmitrenko N., Nikolaeva S., Melnyk L., Voloshyna O. Autonomous ESP Learning of Prospective Teachers of Mathematics. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala. 2020. Vol.12, No1.P. 86-104. <https://doi.org/10.18662/rrem/201>
2. Olena CHEKHRATOVA orcid.org/0000-0002-7022-2042 DEVELOPING FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS PROFESSIONAL COMPETENCE BY CREATING A FAVORABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT «Гельветика» 2022
3. Wenger, E. (1998). Communities of practice: Learning, meaning and identity. Cambridge: Cambridge university press
4. Building Communities of Practice for Foreign Language Teachers. Vol. 95, No. 2 (Summer 2011), pp. 296-300 (5 pages). Wiley
5. Dmitrenko, N., Kolesnikova, L., & Ivanova, M. (2020). Professional development of language teachers in learning communities. Moscow: Education Press.

6. DuFour, R., & Eaker, R. (1998). Professional Learning Communities at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement. Bloomington: Solution Tree Press.
7. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
8. Hord, S. (1997). Professional Learning Communities: Communities of Continuous Inquiry and Improvement. Austin: Southwest Educational Development Laboratory.
9. DuFour, R., & Eaker, R. (1998). Professional Learning Communities at Work. ASCD.